

шляхом створення спеціальних складів злочинів у цифровій сфері [1, с. 28; 2, с. 88; 5, с. 70; 6, с. 75].

У підсумку, криптовалюти вже стали повноправним елементом фінансової системи і продовжують швидко розвиватися, несучи для України як значні можливості для технологічних інновацій, так і значні криміногенні ризики, але правильна та вчасна правова політика, що включає повне введення в дію Закону «Про віртуальні активи» та безумовне дотримання стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, може перетворити їх на безпечний і цивілізований фінансовий інструмент.

Список використаних джерел

1. Іваненко П.О. Глобальна економіка та цифрові валюти. – Львів: ЛНУ, 2020. – 150 с.
2. Коваленко С.В. Криптовалюти і ризики злочинного використання. – Харків: Право, 2022. – 100 с.
3. Петренко М.А. Цифрові активи в Україні: законодавство та практика. – Київ: НБУ, 2021. – 90 с.
4. Закон України «Про віртуальні активи» // Відомості Верховної Ради України. – 2022. – № 2142-IX.
5. Служба безпеки України. Кібербезпека і фінансові ризики криптовалют. – Київ, 2022. – 80 с.
6. Кримінальний кодекс України: коментар. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 200 с.
7. FATF. Virtual Assets and VASP Guidelines. Paris: FATF, 2021. 60 p.

Роціна Інна Олександрівна,

професор кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, кандидат юридичних наук, доцент

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УКРАЇНІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ

Домашнє насильство є одним із найпоширеніших та найбільш латентних злочинних проявів, який завдає значної шкоди правам, свободам і гідності людини. У сучасних умовах, зокрема в період воєнного стану, масштаби та інтенсивність цього явища зростають, що потребує удосконалення кримінально-правових механізмів протидії.

За даними Офісу Генерального прокурора, протягом 11 місяців 2024 року в Україні зареєстровано 2 777 кримінальних проваджень, пов'язаних із домашнім насильством. Кількість таких проваджень стабільно зростає з початку повномасштабного вторгнення. Близько 80% розпочатих справ передаються до суду. За словами Альони

Кривуляк, директорки департаменту Національних гарячих ліній і соціальної допомоги громадської організації «Ла Страда-Україна», основними чинниками поширення домашнього насильства є підвищення рівня агресії в суспільстві через війну, надмірне вживання алкоголю та погіршення матеріального становища сімей.

Цьогоріч 76 % постраждалих від домашнього насильства становлять жінки. Проте з початку повномасштабного вторгнення зростає і кількість звернень від чоловіків: якщо раніше частка звернень становила приблизно 80 % від жінок та 20 % від чоловіків, то тепер чоловіки звертаються по допомогу значно частіше. Серед них переважають літні особи, які потерпають від насильства з боку дорослих дітей або онуків, переважно через фінансові мотиви [1].

Показовим є випадок, що стався 4 грудня 2024 року: між сином та його матір'ю, з якою він спільно проживав, виник конфлікт на ґрунті тривалих неприязних стосунків. У ході сварки син умисно штовхнув на матір дерев'яну шафу, завдавши їй удару в ділянку голови. Коли потерпіла вибігла до під'їзду, він наздогнав її та штовхнув зі сходів, після чого вона впала й залишилася лежати на сходовому майданчику. Допомоги матері не надав, залишив її у безпорадному стані та зачинився у квартирі [2].

Подібні ситуації не є поодинокими, що підтверджується зростанням кількості звернень від літніх осіб, які потерпають від домашнього насильства.

За даними Національної поліції наданої у відповідь на інформаційний запит «УП. Життя» за перші п'ять місяців 2025 року до правоохоронних органів надійшло 53 606 заяв про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством. Найбільшу кількість звернень у цей період зафіксовано в Київській області – 6 887, Дніпропетровській області – 6 259, місті Києві – 3 612, Одеській області – 3 249 та Вінницькій області – 2 613.

Найменше повідомлень зареєстровано в Донецькій області – 435 та Херсонській області – 722. Проте ці показники не відображають реальної ситуації в регіонах через часткову окупацію їхніх територій [3].

Відповідно до чинного законодавства особи, які вчинили домашнє насильство, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність. З метою забезпечення ефективного захисту жертв домашнього насильства, а також для належного попередження та протидії цьому негативному явищу, в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів і внесено істотні зміни до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо притягнення винних осіб до відповідальності.

Введення до Кримінального кодексу України статті 126-1 «Домашнє насильство» стало важливим кроком у криміналізації

систематичного домашнього насильства, проте практика її застосування виявила низку проблем, пов'язаних із доведенням систематичності, відмежуванням від адміністративного правопорушення та визначенням форми вини. У статті 126-1 визначено, що домашнє насильство – це умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя, колишнього подружжя чи іншої особи, з якою винний перебуває або перебував у сімейних чи близьких відносинах, якщо такі дії призводять до фізичних чи психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Таким чином, поняття домашнього насильства охоплює такі форми: фізичне насильство; економічне насильство; психологічне насильство; сексуальне насильство.

Правові визначення кожної з відповідних форм домашнього насильства закріплено у Законі України «Про запобігання і протидію домашньому насильству», який набрав чинності у 2018 році [4, с. 462].

Разом із тим аналіз правозастосовної практики засвідчує існування низки проблем, що ускладнюють належну реалізацію кримінально-правових норм у сфері протидії домашньому насильству. До таких проблем належать: недосконалість визначення ознаки систематичності, складність доведення психологічного та економічного насильства, відсутність єдності підходів до розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності, а також значний рівень латентності цих правопорушень. Усі ці обставини обумовлюють необхідність ґрунтовного кримінально-правового аналізу сучасного стану законодавства та практики його застосування, а також формулювання пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності протидії домашньому насильству як злочинному прояву.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах воєнного стану, коли зростає психологічна напруга, порушуються традиційні соціальні зв'язки та обмежуються можливості державних органів оперативно реагувати на сигнали про вчинення домашнього насильства.

Військові конфлікти істотно змінюють соціальне та економічне середовище. Руїнування інфраструктури, економічне виснаження та обмеження доступу до базових ресурсів погіршують становище сімей і підвищують їхню вразливість до насильства. У таких умовах проблема домашнього насильства стає особливо актуальною та комплексною. Її ефективне вирішення потребує багатовимірного підходу, що передбачає не лише психологічну та медичну підтримку для військовослужбовців і членів їхніх сімей, але й реалізацію соціальних програм та ініціатив, спрямованих на зниження рівня стресу та покращення умов життя сімей, які перебувають у зоні конфлікту [5, с. 269].

Водночас, підвищення ефективності кримінально-правової протидії домашньому насильству можливе лише за умови комплексної взаємодії між органами досудового розслідування, органами пробації, судами, соціальними службами та інституціями громадянського суспільства. Особливу роль у цьому відіграють превентивні механізми – термінові заборонні приписи, програми для кривдників, захисні заходи, що дозволяють перервати цикл насильства ще до настання тяжких наслідків, тим самим зменшуючи вплив соціально-економічних чинників на ризик сімейного насильства.

Не менш важливою є потреба в підвищенні рівня правової культури населення, формуванні нульової толерантності до проявів домашнього насильства та усуненні факторів латентності, що перешкоджають своєчасному виявленню і документуванню таких діянь. Удосконалення кримінального законодавства має відбуватися в напрямі конкретизації складу злочину, підвищення ефективності доказування, а також розширення можливостей для захисту постраждалих осіб.

Таким чином, підвищення якості кримінально-правового реагування та комплексна підтримка потерпілих є ключовими передумовами реального зменшення масштабів домашнього насильства та забезпечення належного рівня захисту прав і свобод людини в Україні.

Список використаних джерел

1. У кожному третьому випадку від домашнього насильства страждають літні люди. URL:<https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-elders>

2. Вирок Салтівський районний суд міста Харкова від 06.06.2025 року у справі № 643/1676/25. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127107883>

3. Скільки українців потерпали від домашнього насильства за перші 5 місяців 2025 року? Дані поліції. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/policiya-nazvala-kilkist-zayav-pro-domashnye-nasilstvo-za-5-rokiv-309014/>

4. Аніщук В.В. Проблема притягнення до кримінальної відповідальності за домашнє насильство в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 5. - С. 461-464. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290754>

5. Бисага Ю.М. Проблема домашнього насильства: питання теорії та практики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2024. Вип.82: ч.1. С.265-269. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/303999/295979>